

Cystadleuaeth Her Dysgu'r Cyfnod Clo

Effaith COVID-19 ar Ariannu'r Wlad

Cyn bwrw ati i ystyried effaith COVID-19 ar gyllid y wlad, credaf ei bod yn bwysig egluro sut mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn cael arian i redeg y wlad.

i) Dyled y wlad, a chost benthyg

Mae dwy brif ffordd i'r Llywodraeth dalu am y gwasanaethau rydyn ni'n cael 'am ddim' – addysg, gofal iechyd, heddlu, budd-daliadau ayyb – sef trwy dreth neu trwy ddyled.

Treth sy'n talu am y rhan fwyaf, a'r prif fathau ydy treth ar incwm pobl, elw cwmnïau ac ar werthiannau nwyddau a gwasanaethau.

Ond yn aml dydy trethi ddim yn ddigon, ac felly mae'r Llywodraeth yn mynd i ddyled.

Mae'r Llywodraeth yn rhannu'r ddyled i filoedd ar filoedd o IOUs o'r enw 'bondiau' – mae'n debygol eich bod chi'n berchen ar y rhain drwy *institutional investors* fel cronfeydd pensiwn. Mae'r Llywodraeth e.e. yn benthyg £100 am gyfnod penodol, 10 mlynedd dyweder. Dros y 10 mlynedd nesaf mae'r Llywodraeth yn talu llog blynyddol o £5 dyweder (cyfradd llog o 5%), ac yn ad-dalu'r £100 gwreiddiol ar ddiwedd y 10 mlynedd.

Y gwahaniaeth mawr rhwng benthygiad arferol a bond yw bod marchnadoedd ar gyfer prynu a gwerthu bondiau. Wrth i'r Llywodraeth roi argraff dda y bydd hi'n gallu talu'r ddyled 'nôl, bydd nifer o fuddsoddwyr yn prynu'r bondiau yma gan fuddsoddwyr eraill yn y marchnadoedd yma. Byddai'r buddsoddwyr newydd yn talu, e.e., £120 am y bond gan fod y pris wedi'i wthio fyny gan fwy o alw, ond mae'r Llywodraeth dal ond yn talu £5 y flwyddyn – mae'r buddsoddwyr newydd ond yn cael 4.2% o log ($100 * £5/£120 = 4.2\%$).

Er bod y Llywodraeth dal yn talu 5% ar y bondiau sydd wedi'u rhyddhau'n barod, wrth drio benthyg eto, fydd dim rhaid i'r Llywodraeth dalu gymaint o log i ddenu buddsoddwyr, gan fod y farchnad ar hyn o bryd ond yn gofyn am 4.2%. E.e. os ydy'r Llywodraeth wedi rhyddhau bondiau ym mis Ionawr ar log o 5%, ond bod hyder buddsoddwyr yn y Llywodraeth yn arwain at ailwerthu ar bris uwch, a'r gyfradd llog ym mis Gorffennaf yn 4.2%, bydd y Llywodraeth ym mis Gorffennaf ond yn gorfod talu 4.2% ar y bondiau sy'n cael eu rhyddhau'r mis hwnnw.

Mae'r bocs isod yn dangos y canlyniadau sy'n bwysig i'w cofio:

Rhagolwg yn gwella > Mwy tebygol o dalu'r ddyled 'nôl > Cost o fenthyg yn lleihau (Da)

Rhagolwg yn gwaethgu > Llai tebygol o dalu'r ddyled 'nôl > Cost o fenthyg yn codi (Drwg)

Rhaid gofyn, wrth gwrs, os ydy arian trethdalwyr yn mynd at dalu llog yn hytrach nag e.e. addysg, pam benthyg o gwbl? I'r gwrthwyneb i'r hyn mae nifer yn ei gredu, does dim byd yn y bôn o'i le gyda'r Llywodraeth yn rhedeg dyled. Os ydy'r Llywodraeth, e.e., yn benthyg arian i ariannu prosiect enfawr, ac mai canlyniad hyn yw tyfu'r economi 5% yn flynyddol, dyweder, mae'n debygol iawn y bydd yr arian ychwanegol y mae'r Llywodraeth yn casglu mewn treth oherwydd y twf economaidd yn medru talu'r ddyled 'nôl. Y syniad sylfaenol gyda'r ddyled yw byddwn ni lawer cyfoethocach mewn 30 mlynedd na nawr, ac felly'r baich o dalu am bethau yn llawer llai. Ond, dydy hyn ddim wastad yn wir, yn enwedig os ydy'r ddyled yn rhy fawr a/neu'r gost o fenthyg yn rhy uchel.

Mae'n bwysig nodi'r gwahaniaeth rhwng gwariant sy'n cadw'r economi i fynd, a gwariant sy'n tyfu'r economi, e.e. adeiladu ffyrdd. Ac wrth gwrs, mae'r arian i ddelio â COVID-19 yn arian i gadw'r economi i fynd, yn hytrach na'i dyfu.

ii) COVID-19

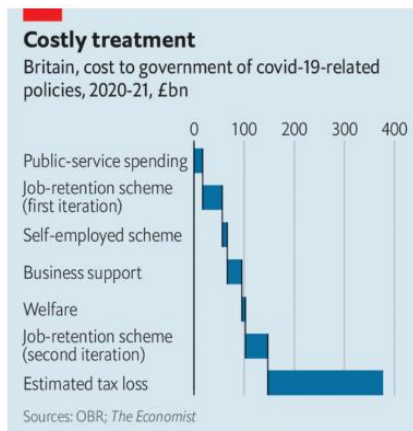
a) Y ddyled

Yn sgil dyfodiad COVID-19, a'r perygl mawr i fywydau pobl, penderfynodd y Llywodraeth gau'r wlad lawr i atal lledaeniad y feirws. Doedd gan fusnesau 'anhanfodol' ddim hawl i aros ar agor, e.e. theatrau. Mae'r bocs isod yn dangos canlyniadau cynnar hyn ar y Llywodraeth:

<u>Gorfod gwario mwy:</u>	<u>Llai o drethi yn dod mewn:</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Busnesau ddim yn derbyn arian > methu talu gweithwyr > mwy o bobl yn ddi-waith > mwy o fudd-daliadau • Mwy o bobl yn sâl oherwydd COVID-19 > mwy o wariant ar y GIG • Cwmnïau yn cael traferth talu cyflogau a chostau > y Llywodraeth yn rhoi help llaw (<i>furlough</i>) = cost i'r Llywodraeth	<ul style="list-style-type: none"> • Cwmnïau ddim yn gwerthu gymaint o nwyddau > llai o TAW (Treth ar Werth) • Mwy yn ddi-waith > casglu llai o dreth incwm • Cwmnïau ddim yn creu elw > llai o dreth gorfforaeth

Gan fod y ffrwd incwm o drethi yn lleihau, a gwariant yn cynyddu, rhaid mynd i fwy o ddyled. Dyled a fydd yn debygol o bara lawer hirach nag effaith COVID-19 ar iechyd y wlad.

Dangosir graddau'r problem yn y graff isod¹:

The Economist

Yn ôl y graff uchod, bydd COVID-19 yn costio tua £375 biliwn i'r Llywodraeth, neu tua 17% o GDP y wlad yn 2019 (mesur o gynnyrch blynyddol yr economi). Mae'r ffigurau yma ond yn amcan – bydd y gost derfynol yn dibynnu ar ba mor gyflym bydd yr economi yn adfer i lefel normal.

I roi hyn mewn persbectif, yn 2019, dyled y Llywodraeth oedd £1,821.9 biliwn, sef 84% o GDP² – ac mae'r ddyled yma wedi casglu dros amser maith, yn bennaf oherwydd Argyfwng 2008 a'r *Great Recession* fodolodd am flynyddoedd wedyn. Mae cost o £375 biliwn felly yn ychwanegiad o tua 20% ar y ddyled – sy'n enfawr am un flwyddyn yn unig.

b) Cost benthyg rhagor

I'ch atgoffa chi am y bocs melyn uchod, gyda rhagolwg gwael mae'r gost o fenthyg i'r Llywodraeth yn dueddol o gynyddu. Mae'n weddol glir taw rhagolwg gwael sydd gyda ni ar hyn o bryd, ac felly byddem yn disgwyl i'r gost o fenthyg i'r Llywodraeth godi'n sydyn.

Ond, nid dyma beth sydd wedi digwydd. Mae dau brif reswm pam nad ydy'r gost o fenthyg yn uwch:

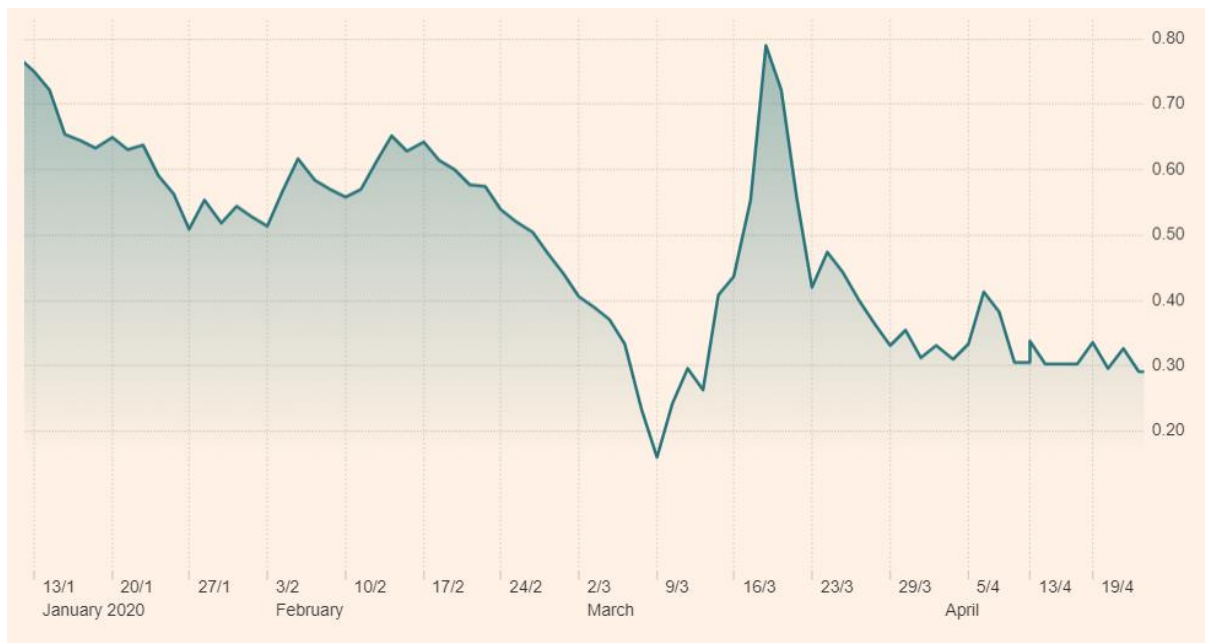
¹ <https://www.economist.com/britain/2020/05/16/the-cost-of-the-pandemic-to-britains-economy-is-becoming-clear> (Cyrchu ar 10/06/2020)

²

[https://www.ons.gov.uk/economy/governmentpublicsectorandtaxes/publicspending/bulletins/ukgovernmentdebtanddeficitforeurostatmaast/september2019#:~:text=At%20the%20end%20of%20the%20financial%20year%20ending%20\(FYE\)%20March,Table%201%20and%20Figure%201](https://www.ons.gov.uk/economy/governmentpublicsectorandtaxes/publicspending/bulletins/ukgovernmentdebtanddeficitforeurostatmaast/september2019#:~:text=At%20the%20end%20of%20the%20financial%20year%20ending%20(FYE)%20March,Table%201%20and%20Figure%201). (Cyrchu ar 22/06/2020)

- i) Mae buddsoddwyr yn ystyried y Llywodraeth yn fwy diogel na buddsoddi mewn cwmnïau – mae mwy o gwmnïau yn methdalau na Llywodraethau. Felly, mewn cyfnod ansicr fel nawr, mae mwy o bobl yn prynu bondiau saff y Llywodraeth, ac felly'n gwthio'r gost o fenthg lawr i'r Llywodraeth.
- ii) Gan fod pwysau mawr ar yr economi ar hyn o bryd, mae'r Bank of England yn trio ysgogi'r economi drwy sawl dull. Un o'r rhain yw *Quantitative Easing*, sy'n cynnwys prynu llawer o fondiau'r Llywodraeth i wthio'r gost o fenthg lawr, gyda'r bwriad bydd cost benthyg is yn ymestyn i rannau eraill yr economi.

Fel gallwn weld o'r graff isod³, er i'r gyfradd llog ar fondiau 10 mlynedd y Llywodraeth godi'n sylweddol yng nghanol mis Mawrth wrth i farchnadoedd ddychryn am berygl COVID-19, ers hynny mae wedi syrthio'n ôl i tua 0.3%. Mae hyn dipyn is na'r amrediad rhwng 0.5% a 0.65% o ganol Ionawr at ddiwedd Chwefror.

Felly i gynhoi – mae'r ddyled yn mynd i godi i lefel uchel iawn, ond mae'r gyfradd llog i'r Llywodraeth fenthg arno wedi syrthio i lefel isel iawn.

iii) Sut mae hyn yn effeithio'r dyfodol, a beth ddylai'r Llywodraeth ei wneud?

Mae'n hollbwysig i'r Llywodraeth, yn y tymor byr, sicrhau nad ydy'r economi yn syrthio i Ddirwasgiad sy'n efelychu'r 1930au. Mae economegwyr yn pryderu y bydd yr economi wedi'i chreithio – h.y. diswyddiadau > colli sgiliau > cynhyrchu llai ar ôl COVID-19.

³ <https://markets.ft.com/data/bonds/tearsheet/summary?s=UK10YG> (Cyrchu ar 22/06/2020)

Er mwyn adsefydlogi'r economi, gallai'r Llywodraeth – gan fod cyfraddau llog mor isel – redeg dyled heb orfod meddwl dwywaith. Un modd i helpu'r economi fyddai torri trethi ar fusnesau i annog buddsoddi ynddynt.

Ond unwaith bydd yr economi wedi sefydlogi mae'n rhaid bod yn synhwyrol am y ddyled, a gwrthsefyll y demtasiwn i fenthyg rhagor bryd hynny. Dydyn ni ddim eisiau ein heconomi wedi'i 'Siapaneiddio' – sef dyled enfawr gan y Llywodraeth a thwf economaidd gwan iawn, er gwaethaf ymdrechion fel *Quantitative Easing* gan fanc canolog Siapan.

Bydd yn bwysig lleihau'r ddyled. Mae dyled fawr yn arwain at ddefnyddio mwy o arian i'w ad-dalu – hyd yn oed os ydy'r gyfradd llog yn isel – ac felly llai o fuddsoddiad yn y sector cyhoeddus a phreifat. Yn ôl Rudiger Dornbusch, economegydd o'r Almaen, "economic populism" ydy gwrthod derbyn fod diffyg ar y gyllideb (benthyg) yn cyfyngu twf economaidd y dyfodol⁴. Mae dyled fawr hefyd yn lleihau hyblygrwydd y Llywodraeth i ddelio â phroblemau yn y dyfodol – gall buddsoddwyr ar unrhyw adeg benderfynu peidio benthyg mwy o arian iddynt, e.e. fel yn achos Groeg yn ystod Argyfwng yr *Eurozone*.

Rhaid felly lleihau'r ddyled cyn gynted â phosib. Mae tair ffordd i wneud hyn:

a) Cwtogi Gwariant a Chodi Trethi (Llymder/*austerity*)

Dyma derm cyfarwydd iawn i ni bellach. Yn dilyn yr Argyfwng Ariannol yn 2008, dyma oedd ymateb y Llywodraeth Glymblaid yn 2010. Roedd yr opsiwn yma wedi gwasgu'n galed iawn ar bobl sy'n dibynnu ar y Llywodraeth neu'n gweithio iddynt, e.e. y di-waith, pensiynwyr, doctoriaid ac athrawon. I leihau'r ddyled, gallai'r Llywodraeth unwaith eto gasglu mwy mewn treth na beth maent yn gwario, a defnyddio'r gwahaniaeth i gwtogi'r ddyled.

b) Chwyddiant (*inflation*)

Argraffu arian i dalu am y ddyled yw hyn. Mae'n beryglus iawn, ac yn gallu mynd allan o reolaeth yn hawdd iawn – mi chwalodd y strategaeth yma economi Gweriniaeth Weimar yn yr Almaen yn yr 1920au wrth i ormod gael ei argraffu, gyda nifer yn ei feio fel ffactor pam daeth Hitler i bŵer. Gyda mwy o arian mewn cylchrediad, mae gwerth arian yn syrthio, ac felly yn difetha cynilion bobl, ac yn golygu fod pobl ar incwm sefydlog (e.e. pensiynwyr)

---

⁴ <https://www.nber.org/chapters/c8295.pdf> (Cyrchu ar 22/06/20)

gyda llai i wario. Gan fod ansicrwydd am ddyfodol yr economi gyda chwyddiant, mae cwmnïau yn fwy amharod i fuddsoddi.

c) Preifateiddio Asedau

Dyma beth wnaeth Thatcher yn yr 80au. Mae'r syniad yn syml – gwerthu eiddo i dalu dyledion. Mae'n annhebygol o fod yn ateb i ni nawr – does gan y Llywodraeth ddim gymaint â hynny o asedau i werthu, onibai am y GIG. A byddai preifateiddio'r GIG yn amhoblogaidd iawn gyda phobl Prydain, yn gwaethygu anghydraddoldeb ac felly'n annhebygol iawn o ddigwydd.

Byddai twf economaidd cryf yn y dyfodol yn arwain at gasglu mwy o drethi – ac felly'n fodd arall posibl, ond annibynadwy, i dorri'r ddyled. Ond, hyd yn oed cyn COVID-19, roedd twf isel dros y degawdau diwethaf wedi bod o gonsyrn mawr i economegwyr – yn wir, dyma pam fod Thomas Piketty, economegydd o Ffrainc, yn darogan cynnydd mewn anghydraddoldeb economaidd yn ystod y ganrif yma⁵. Annoeth fyddai i'r Llywodraeth redeg hyd yn oed mwy o ddyled i ysgogi twf o ystyried maint y ddyled bresennol. Dadleuodd Jeremy Corbyn dros wario i ysgogi twf yn yr Etholiad llynedd⁶. Pe fyddai wedi dod i bŵer a benthyg llawer cyn i Argyfwng COVID-19 ymddangos, gallai hyn wedi arwain at argyfwng wrth ariannu'r wlad ar hyn o bryd. Mae'r strategaeth yma felly'n hynod beryglus, gan ei fod yn gwaethygu ein gallu i fenthyg yn y dyfodol.

O'r tri dull y soniwyd amdanynt uchod, mwy o lymder fyddai'r ateb mwyaf synhwyrol i leihau'r ddyled.

Ar ôl y degawd diwethaf, bydd llymder yn amhoblogaidd, ond gellid gwasgu ar feysydd gwahanol – torri gwariant ar e.e. Amddiffyn milwrol a phensiynau (sef trosglwyddo cyfoeth o'r ifanc i'r henoed – o'r tlawd i'r cyfoethog). Mae cyfleoedd eraill hefyd i godi trethi, e.e. treth etifeddiaeth, neu ar elw yn y diwydiant *private equity* sy'n cael ei dalu i unigolion, sef *carried interest*. Caiff hwn ei drethu'n llai nag incwm arferol, ac felly gellid codi'r dreth arno i gyd-fynd â threth incwm.

Wrth gwrs mae'r awgrymiadau hyn yn gwrth-fynd â chredoau cefnogwyr traddodiadol y Llywodraeth Geidwadol, ac felly'n annhebygol o gael eu hystyried. Gyda Boris Johnson wedi

---

⁵ Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*. 2013

⁶ <https://www.telegraph.co.uk/politics/2019/11/06/reckless-labour-send-public-debt-soaring-600bn-borrowing-spree/> (Cyrchu ar 28/06/2020)

addo gwario e.e. i leihau'r bwlch rhwng Gogledd a De Lloegr, mae'n siŵr y bydd unrhyw fath o lymder hefyd yn annhebygol. Rwyf i felly o'r farn na fydd dim yn cael ei wneud i leihau'r ddyled. Bydd hyn yn iawn am nawr – mae cost benthyg yn isel iawn. Ond, efallai mewn rhyw argyfwng mawr arall yn y dyfodol, bydd buddsoddwyr yn dychryn ar faint dyled y Llywodraeth, ac yn amharod i fenthyg rhagor iddyn nhw, a chreu problemau enfawr maes o law.

1,990 o eiriau heb gyfri troednodiadau.